

4. Плиний Младший. Письма. – М.: Изд-во Наука, 1982. – 405 с.
5. Сергеенко М. Жизнь древнего Рима. – СПб издательско-тогр. дом Летний сад, журнал Нева, 2000. – 368 с.
6. Тит Ливий. История Рима от основания города. В 3 т. Т.1. – М.: Изд-во Наука, 1994. – 575 с.
7. Транквилл Гай Светоний. Жизнь двенадцати цезарей. – М.: Правда, 1990. – 512

*Галина Жулковська
наук. керівник – доц. І.М. Боровська*

"ЧЕРВОНИЙ ТРАВЕНЬ" 1968 РОКУ. ВІДСТАВКА ШАРЛЯ ДЕ ГОЛЛЯ

У житті кожного народу періоди слави і могутності чергуються з періодами упадку та зневіри і цей невлотимий закон історії не обминув Францію. Тому завданням історичної науки будь-якої держави, в даному випадку Франції, полягає у тому, щоб зафіксувати події та імена тих людей, які не стояли осторонь долі своєї нації, а вклали у різні періоди більшу чи меншу частку своєї діяльності у її розквіт. Роль, перш за все, студентів Франції в травні-червні 1968 року в цьому аспекті для історії Франції особлива, адже саме вони першими виступили за демократію, за повагу особистих прав, за підвищення матеріального рівня життя французів. У цьому й полягає актуальність даного дослідження.

Однак, певна частина молоді схильна до радикальних та екстремістських поглядів, а іноді й дій. Так, переважна більшість учасників "студентської революції" у Франції в травні 1968 року перебувала під впливом анархічних ідей [1:24]. Пояснити це можна тим, що екстремістська свідомість характеризується імпульсивністю, конфліктністю, внутрішньою напругою, нетерпимістю. І саме цей екстремізм став передумовою пролиття крові, став причиною "червоного травня" 1968 року в Франції. Мабуть, немає на світі такої країни, територія якої не була б полита кров'ю. Чому саме так склалися обставини 1968 року в Франції, яка реакція була президента П'ятої республіки на ці події? Дане питання вивчали та аналізували такі науковці як Айвазова С.Г., Арказян М.Ц., Руссель Е., Новиков Г.Н., Смирнов В.П. та ряд інших дослідників. Актуальність даного наукового дослідження зумовлюється й тим, що події травня-червня 1968 року стали причиною краху політичної діяльності Шарля де Голля.

Отож, в середині 1968 року Франція пережила глибоку соціально-політичну кризу [4:111]. Влітку цього ж року відбулися великі соціальні потрясіння, початок яких покладали виступи студентів. Саме виступи студентів дали поштовх масовому рухові робітників і державних службовців [7:185]. Демократичну частину студентства, всіх вихідців з дрібної буржуазії, робітників і службовців не задовільняла стара система французької вищої освіти, яка склалася ще за Наполеона І. Біля половини студентів повинні були поєднувати навчання з роботою. Відсутність необхідних матеріальних умов і складна система екзаменів призводили до того, що 70-80 % студентів, прийнятих на перший курс, не могли закінчити навчання. Але навіть ті, хто отримав диплом про вищу освіту, на відміну від довоєнного часу і післявоєнних років, не мали гарантій на працевлаштування і не могли розраховувати на забезпечене майбутнє [10:217].

На початку 1968 року Франція переживала також соціально-економічне напруження: вартість франка впала, кількість безробітних досягла 500 тисяч. Проте оцінювати події травня 1968 року, як суто соціальну кризу, як вияв "класової боротьби" було б надто по-марксистськи. Адже основним компонентом травня 1968-го року ставали ідеологія та рух молоді, зокрема студентів. Справа в тому, що у 1960-х роках у життя увійшла генерація людей, не пов'язаних з воєнним лихоліттям, його психологією, традиціями. Це була молодь з новим світобаченням. Цей процес мав глобальний характер [6:201].

З початку 1968 року в Парижі і в ряді інших міст все частіше і частіше проходили студентські хвилі [11:57]. Студенти відмовлялися здавати екзамени, в яких вони бачили засіб соціальної дискримінації, протестували проти класового характеру системи вищої освіти, промовляли: "Ні буржуазному університету!". Вони закликали перейти "від критики університету до критики суспільства" і оголосили своїм завданням всезагальне відхилення. Провідну роль серед студентів почали відігравати гошисти, яких очолював 23-літній виходець з Німеччини Даніель Кон-Бендіт. Гошисти зривали заняття, влаштовували сутички з поліцією, пропонували неодмінно ліквідувати "класовий університет" і уряд. "Кажи "ні" всьому", –

закликали їх керівники [10:270].

3 травня 1968 року у відповідь на погрозу виключення Кон-Бендіта і його друзів із університету студенти організували мітинг протесту у дворі старої установи Сорбонни. Університетська влада, всупереч багатовіковій традиції, звернулася до поліції, яка почала вдаватися до арештів та побиття студентів. Тоді Національний союз студентів і Національна профспілка робітників вищої школи оголосили страйк. У Парижі почались масові студентські демонстрації, які супроводжувались сутичками з поліцією. Студенти будували барикади, засипали поліцію градом каміння, підпалювали на вулицях автомашини і направляли їх проти поліцейських. Поліція била студентів палицями, за волосся тягли в поліцейські фургони, використовували сльозоточивий газ [12:277]. За одну ніч 367 чоловік було поранено і 460 арештовано [10:270].

Де Голль не зрозумів запитів молоді, яка вимагала демократії, самоврядування, свободи. Хоча президент твердив, що перед бунтівниками не відступають, та водночас визнав своє безсилля: "Я незнаю, як реагувати. Я не розумію, що треба робити не для того, щоб узяти в руки цей народ, щоб він сам узяв себе в руки. Я не знаю, що робити"[6:201].

Всезагальна конфедерація праці та інші профспілкові центри закликали до демонстрацій і страйків солідарності зі студентами. Їх ініціативу підтримала Комуністична партія та інші ліві угруповання. 13 травня 1968 року на демонстрацію в Парижі вийшло біля 600 тис. чоловік, які вимагали припинення поліцейських репресій, звільнення арештованих студентів, демократизації вищої школи, відставки міністра внутрішніх справ і начальника поліції. Пригадуючи, що де Голль знаходиться при владі майже 10 років, частина демонстрантів несла плакати "Десять років достатньо! Прощай, де Голль!" [6:271].

Одночасно з демонстрацією 13 травня почались страйки, які швидко переросли у всезагальний виступ. По всій країні робітники припиняли роботу. Вони вимагали підвищення заробітної плати, покращення соціального забезпечення, прийняття відповідних заходів проти безробіття, гарантувати права профспілкам, поважання демократичних свобод, підвищення пенсій, скорочення робочого дня, скорочення пенсійного віку. Через декілька днів кількість страйкуючих досягла раніше не віданої цифри – 10 млн чоловік. Більшість підприємств і банків припинило роботу. Зупинився транспорт, на протязі багатьох тижнів займалися бездіяльністю учбові заклади, заняті страйкуючими студентами [5:75].

Разом із студентами та робітниками почали протестувати селяни. 24 травня вони провели національний день боротьби проти сільськогосподарської політики уряду. Вони вимагали зниження податків і підвищення закупівельних цін на сільськогосподарські продукти. Селяни організовували демонстрації, перегороджували дороги [6:271].

Уряд розгубився і вирішив піти на поступки. 27 травня 1968 року в резиденції Ради міністрів на вулиці Гренель представники профспілок, підприємців та уряду підписали "Гренельські угоди", які підвищували заробітну плату на 15%, мінімум заробітної плати – на 35 % в промисловості і на 56% в сільському господарстві, пенсії – на 15-20% [10:272].

Усі ліві партії та профспілки брали участь у масовому русі, проте їх позиції були різними. Компартія вимагала відставки де Голля і створення "народного уряду" за участі комуністів. ФДСЛС виступала за відставку де Голля, але відмовлялась підтримувати лозунг "народного уряду" [3:198]. 28 травня Міттеран заявив, що "влада вакантна" і висунув свою кандидатуру на пост президента Республіки. Він заявив, що у випадку успіху доручить Мендес-Франсу сформувати тимчасовий уряд, однак не запропонував комуністам брати участь в ньому [9:66].

В керівництві профспілковим рухом також виявились глибокі протиріччя. ВКТ відстоювала економічні і політичні вимоги робітників, а "Форс уврієр" заявила, що підтримує лише економічні вимоги і рекомендує своїм прихильникам не приймати ніяких дій політичного характеру. Керівництво ФДКТ, навпаки, оголосило економічні вимоги робітників, які підтримували ВКТ і "Форс уврієр", "потребуючими" та несуттєвими. На перший план ФДКТ висунула лозунги "профсоюзної влади", самоуправління і "демократичного соціалізму" [10:273].

Основна частина студентства підтримувала гошистів. Їх лідери пропонували встановити "студентську владу" під гаслом "Заборонено забороняти!". Деякі з них висували політичні вимоги, які нагадували комуністичні лозунги 20-х років: "Вся влада робочим Радам!" [6:201].

Усі гошистські групи нападали на компартію, ВКТ і робочий клас, звинувачуючи їх в "консерватизмі" і "втраті революційного духу" [2:262]. Вони запевняли, що в Франції склалась революційна ситуація і тому необхідно негайно почати повстання для захоплення державної

влади.

Тим часом уряд перейшов в контрнаступ. 30 травня 1968 року генерал де Голль виступив з промовою по радіо і телебаченню, в якій застеріг, що над Францією нависла загроза комуністичної диктатури і оголосив про розпуск Національних зборів та проведення дострокових виборів [6:202]. При цьому де Голль погрожував у випадку спроби помішати проведенню виборів використати інші шляхи для підтримання порядку. До столиці були підтягнуті військові частини. Прихильники де Голля організували велику маніфестацію в центрі Парижу. Відбулася демонстрація на заклик солідарності з де Голлем. Прихильники уряду вийшли під гаслами: "Де Голль не один!", "Комунізм не пройде!". Маса населення, які не хотіли громадянської війни, налякані ексцесами гошистів і довгим страйком, підтримали де Голля. Страйковий рух почав слабнути і до середини червня припинився [6:203]. 12 червня 1968 року уряд розпустив гошистські організації і вислав із Франції найбільш активних гошистів на чолі з Кон-Бендітом [10:273].

30 червня відбулись вибори до Національних зборів, які називали "виборами страху", тому що вони проходили в атмосфері страху перед можливістю громадянської війни. Голлістська партія, яка виступила під час травневих подій як партія порядку, отримала майже 300 депутатських мандатів і завоювала у парламенті більшість. Комуністична партія втратила біля 600 тис. голосів і більше половини мандатів, але, зібравши 20% голосів виборців, зберегла становище першої партії опозиції. ФДСЛС втратила більше 500 тисяч голосів та більше половини мандатів і швидко після виборів розпалась. Усі ліві групи разом взяті зібрали менше 5% голосів і не отримали ні одного місця в парламенті [10:244].

Таким чином, хоча Шарль де Голль і отримав перемогу на виборах, але згодом він переконався, що травневі події у Франції 1968 року не пройшли безслідно.

Розуміючи, що рух травня-червня 1968 року свідчить про глибоке незадоволення існуючої суспільно-політичної системи, де Голль заявив, що він приступає до "великої французької реформи ХХ століття", суть якої полягає в "системі участі": участі робітників у прибутку підприємств, службовців – в управлінні установами, студентів – в керівництві вищими навчальними закладами [2:264]. За думкою де Голля, "система участі" повинна була покласти кінець невдоволенню і створити новий суспільний порядок, який замінив би класову боротьбу класовим співробітництвом [1:148].

Першим кроком у здійсненні цього плану став малозначущий на перший погляд законопроект про нове районування, реформі Сенату і місцевих органів самоуправління. Замість 90 департаментів де Голль запропонував створити 22 більш великих регіонів, керівництво якими мало зосередитись в руках регіональних префектів, призначених урядом. В кожному регіоні повинні були діяти регіональні ради, частково вибрані населенням, а частково призначені зверху. В їх повноваження входило оговорення місцевих бюджетів і співпраця між представленими в радах "соціально-професійними групами" (робітниками, селянами, ремісниками, промисловцями, делегатами від осіб вільних професій, від "сім'ї" і системи вищої освіти). Сенат, який нерідко ставав в опозицію до де Голля, втрачав свої законодавчі функції і перетворювався в консультативний орган. Бажаючи підкреслити значення законопроекту як початку більш глибоких перетворень, Шарль де Голль виніс його на референдум (хоча Конституція цього не вимагала) і попередив, що у випадку відхилення законопроекту він покине пост президента Республіки [10:275].

Законопроект зустрів протидію зі сторони лівої і правої опозиції. Комуністична партія та інші ліві угруповання були проти розширення повноважень префектів і обмеження прав виборчих органів місцевого самоуправління. Партії правої опозиції не хотіли втрачати свої традиційні впливи в Сенаті та органах місцевого самоврядування. Проти законопроекту висловився навіть Жіскар д'Естен і послідовно за ним Національна федерація "незалежних республіканців", яка зазвичай блокувалась з ЮДР [7:232].

Референдум відбувся 27 квітня 1969 року і вперше в історії Франції приніс поразку уряду, який його підготував: 53,2 % виборців проголосувало за відхилення урядового законопроекту. Після цього де Голль дотримав свого слова і неодмінно склав із себе повноваження президента і віддалився в улюблений заміський маєток в Коломбі-ле-дез-Егліз в Шампані [3:168].

В листопаді 1970 року, не доживши 13 днів до свого 80-річчя, перестало битися серце Шарля де Голля [9:65]. Засновник П'ятої республіки відійшов у вічність. Відпроводжати його в останню дорогу приїхали представники 84 держав [8:48]. В пам'ять про нього відбулося

спеціальне засідання Генеральної Асамблеї ООН. У відповідності з проханням покійного, який не бажав жодних святкових церемоній, він був похоронений на скромному сільському кладовищі в Коломбі-ле-дез-Егліз [10:275].

Таким чином, з відставкою президента Шарля де Голля завершився перший період історії П'ятої республіки. Проте, голлізм після де Голля ніколи не зникав з політичного небосхилу Франції. Поступово з роками він ставав більш поміркованим і цілеспрямовано добивався реалізації своїх прагнень. І хоча голлізм допоміг прорватися через бар'єри стагнації, спрямувати енергію населення Франції на службу економічному розвитку; є втіленням національної самосвідомості та самоідентифікації; є прагненням до національного ідеалу, який уособлює віру в те, що всі, хто має спільну історію, культуру повинні бути автономними, об'єднаними на своїй батьківщині; все ж таки у нього були свої прорахунки і недоліки, які відбилися не лише на діяльності їхнього лідера, а й усьому французькому суспільстві.

Література

1. Айвазова С.Г. Левый радикализм в идейно-политической жизни Франции: 1958-1981. – М.: Наука, 1986. – 150 с.
2. Антюхина – Московченко В.И. Шарль де Голль и Советский Союз: политической портрет. – М.: Книга, 1990. – 288 с.
3. Арзаканян М.Ц. Де Голль и голлисты на пути к власти. – М., 1990. – 240 с.
4. Арзаканян М.Ц. Политическая история Франции XX века: Учебн. пособие. / М.Ц. Арзаканян. – М.: Высш. школа., 2003. – 157 с.
5. Дубинин Ю.В. О Шарле де Голле. // Новая и новейшая история. – 2001. – №1. – с.72-75.
6. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). Навчальний посібник. – Вінниця: Фоліат, 2003. – 560 с.
7. История новейшего времени стран Европы и Америки: 1945-2000 гг.: Учебн. пособие для студентов вузов по спец. "История" / Л.С.Белоусов, В.П.Смирнов, А.И.Строганов и др.; под ред. Е.Ф.Язькова. – М.: Простор., 2001. – 480 с.
8. Лозовицький О. Голлізм – державотворча ідеологія П'ятої республіки Франції. // Історія України. – 2002. – №40-41. – с. 42-48.
9. Новиков Г.Н. Де Голль, голлисты и голлизм. // Новая и новейшая история. – 1990. – №3. – с.63-67.
10. Смирнов В.П. Франция в XX веке: Пособия для студентов вузов. – М.: Дрофа, 2004. – 352 с.
11. Смирнов В.П. "Человек бурь" (де Голль как личность). // Вестник Московского у-та. – Сер.8. – История, 2000. – №6. – с.56-58.
12. Социология молодежи: Учебник. / Отв. ред. проф. В.Т. Лисовский. – СПб.: Изд-во С-Петербургского ун-та, 1996. – 460 с.

*Наталія Заставецька
наук. керівник – доц. О.М. Петровський*

ВИВЧЕННЯ КУЛЬТОВИХ ПАМ'ЯТОК ЯК ОБ'ЄКТ ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

В сучасних умовах державотворення кожен аспект історичного минулого України має неабияку вагу, особливо якщо це матеріалізоване втілення її духовного і культурного розвитку. Відтак, проблема вивчення й збереження культових пам'яток в системі пам'яткоохоронної роботи набрала доволі великої актуальності. Зазначена проблематика поставила перед суспільством цілий ряд нових завдань, серед яких – пропаганда вивчення й охорона культових пам'яток серед учнівської молоді з метою виховання національно й духовно свідомого покоління. Останнє, у свою чергу, зумовило потребу акцентування уваги на даній проблематиці в процесі підготовки сучасного вчителя історії.

Як зразок духовної культури, культові пам'ятки привертали увагу не одного покоління українців [36: 34-35; 37-38]. Витоки охорони і збереження пам'яток в Україні сягають часів Київської Русі [11: 143-144]. Дослідження церков, монастирів і каплиць з метою їх відбудови мали місце і в XVI – XVIII ст. [3: 74; 7: 56-69; 11: 143-144; 25: 43; 46: 22-23], однак особливої актуальності набули лише у XIX ст. [11: 145; 42: 243]. Саме тоді дослідницьку діяльність розгорнули численні товариства, комісії та гуртки [2: 102-103; 4: 16-30; 10: 58-59; 11: 146-148; 12; 17: 43-44; 18: 82-83; 21; 28; 30: 193-194; 44: 296-298; 52; 59]. Значною була пам'яткоохоронна діяльністю греко-католицької [5; 20] та православної [13-16] церковних інституцій [30: 193]. Більше того, у другій половині XIX – на початку XX ст. набуває